

Raport z Panelu Dyskusyjnego – „Mediacja – jak skutecznie ją promować w środowisku sędziów, prokuratorów i przedsiębiorców?”, 17 października 2019 r., godz. 10.00 – 14:00.

W dniu 17 października 2019 r. w godz. 10.00-14.00 w siedzibie Sądu Rejonowego w Siedlcach, ul. Kazimierzowska 31a odbył się Panel Dyskusyjny pt. „Mediacja – jak skutecznie ją promować w środowisku sędziów, prokuratorów i przedsiębiorców?” zorganizowany w ramach projektu „Centrum Arbitrażu i Mediacji – Koordynator przy Konfederacji Lewiatan”. W panelu wzięli udział przedstawiciele pięciu grup interesariuszy: mediatorzy, przedsiębiorcy, sędziowie, prokuratorzy oraz absolwenci ekonomii, zarządzania, przedsiębiorczości i nauk pokrewnych oraz studiów podyplomowych z zakresu alternatywnych metod rozwiązywania sporów działający na terenie województwa mazowieckiego. W panelu wzięło udział 41 osób – 5 przedstawicieli absolwentów, 5 przedstawicieli przedsiębiorców, 5 przedstawicieli prokuratury, 10 przedstawicieli mediatorów i 16 przedstawicieli sądownictwa.

Uczestników powitała SSO Elżbieta Wojtczuk – Koordynator ds. mediacji w Sądzie Okręgowym w Siedlcach oraz r. pr. Małgorzata Miszkin-Wojciechowska – dyrektorka CAM Koordynator (Centrum Mediacji Lewiatan). W charakterze prelegentów w panelu wzięli udział: SSR Rafał Cebula - Sąd Rejonowy w Siemianowicach Śląskich (moderator); SSO Agnieszka Owczarewicz - Sąd Okręgowy w Warszawie; adw. Sylwester Pieckowski - mediator Centrum Mediacji Lewiatan oraz Jakub Świtluk - mediator Centrum Mediacji Lewiatan.

W czasie dyskusji zwrócono uwagę na następujące zagadnienia i wyzwania związane ze stosowaniem mediacji w Polsce.

W czasie pierwszego wystąpienia dyskutowano na temat tego jak zmieniające się warunki rzeczywistości społecznej wpływają na procesy komunikacyjne między ludźmi zwłaszcza w zakresie mediacji oraz jak te procesy wpływają na wymiar sprawiedliwości, który jest uczestnikiem życia społecznego i który z „natury rzeczy” koncentruje się na „krzewieniu normalizacji”. Podkreślono, że od pewnego czasu obserwuje się zjawisko, które określane jest jako „osłabienie nowoczesnego paradygmatu stosowania prawa”. Dyskutowano również rolę wymiaru sprawiedliwości w kontekście trwale zmieniającej się rzeczywistości, odwołując się do ustawodawstwa unijnego (społeczeństwa informacyjnego), a także przywołano niektóre orzeczenia Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej pokazujące przesunięcie dotychczasowych, tradycyjnych zjawisk społecznych (np. handel na bazarach obecnie

odbywający się w przestrzeni wirtualnej - wyrok TSUE w sprawie Allegro C-105/17, czy sprawa Uber C 320/16). Przedstawiono również przykłady mediacji w Internecie, rozpoczynając od klasycznego przypadku z 1996 r. (pierwsza mediacja online w USA i na świecie). Przykłady te były punktem wyjścia do wyszczególnienia następujących po sobie etapów rozwoju ODR (*online dispute resolution*) w praktyce światowej, ze szczególnym uwzględnieniem automatyzacji procesu mediacji. Dyskutowano również o roli mediatora w mediacji prowadzonej w Internecie, wskazując na wymogi stawiane przed mediatorem w dostosowaniu komunikacji między uczestnikami mediacji, w szczególności w zorganizowaniu komunikacji na odległość, sposobu formułowania wypowiedzi, wyrażen itp. Odniesiono tę pracę mediatora do pracy sądu, który powinien również być elastyczny w ocenie i odczytywaniu treści mediacji i protokołu z mediacji prowadzonej online.

W czasie panelu poruszono również temat roli sędziów, jako propagatorów mediacji oraz o ich nowej roli w procesie, czyli np. dążenia do pojednania stron wynikającego z art. 205 (6) k.p.c., czy nacisku na rozwiązanie sporu bez potrzeby prowadzenia dalszych posiedzeń, a zwłaszcza rozprawy. Zgodnie z ostatnią nowelizacją k.p.c. nowa rola sędziego polega również na poszukiwaniu ze stronami ugodowych sposobów rozwiązania sporu, wspieraniu ich w formułowaniu propozycji ugodowych oraz wskazywaniu stronom sposobów rozwiązania sporu i uświadamiania skutków braku porozumienia, w tym skutków finansowych. Wskazywano również na dobre praktyki mediacyjne, z których warto korzystać, w tym na spotkania informacyjne, które w niektórych sądach prowadzone są przez samych sędziów, lub asystentów i przy udziale mediatora. W czasie takiego spotkania informacyjnego sędzia swoim autorytetem może przekonać strony do udziału w mediacji, a uczestniczący w spotkaniu mediator może podjąć się od razu poprowadzenia tej mediacji, jeśli strony wyrażą taką wolę. Wspomniano również o aplikacji do prowadzenia wideokonferencji na odległość, której sędziowie mogliby używać do organizowania spotkań informacyjnych, jeśli jedna ze stron ma np. siedzibę w dużej odległości od sądu. Konkluzja wystąpienia była taka, że sądy są przeciążone liczbą wpływających spraw, a sędziowie są przeciążeni liczbą spraw w referacie. Mediacja jest więc doskonałym sposobem na odciążenie wymiaru sprawiedliwości, albowiem zastosowanie jej jest możliwe w każdej sprawie nawet, jeśli nie jest możliwe zawarcie ugody.

Kolejny prelegent zauważył, że ze statystyk MS wynika, że polskie sądy kierują do mediacji niewielki odsetek spraw (w zestawieniu z liczbą spraw wpływających corocznie do sądów), co

w jego ocenie stanowi dziś podstawową przeszkodę w rozwoju mediacji gospodarczej w Polsce. Ze statystyk wynika, że w latach 2015-2018 nastąpił istotny spadek skierowań. Dodatkowo zwrócono uwagę na fakt, że zgodnie z badaniami prowadzonymi w Unii Europejskiej z 2014 (*Rebooting the EU Directive*), mediację należy pobudzić poprzez (a) prowadzenie mechanizmów semi-imperatywnych np. spotkania informacyjne lub (b) sądowe środki nakazujące kierowanie określonej puli spraw do mediacji. Choć Ustawa z 10 września 2015 r. o wspieraniu polubownych metod rozwiązywania sporów wprowadziła do procedury mediacyjnej środki semi-imperatywne, to jednak środki te, jakkolwiek pożyteczne, nie przyniosły widocznego rezultatu statystycznego.

Dodatkowo polskie środowisko mediatorów gospodarczych na panelu dyskusyjnym, który odbył się w siedzibie CAM Koordynatora w dniu 12 marca 2019 r. uznało za niezbędne podjęcie przez Państwo radykalnych kroków dla spowodowania wzrostu postępowań mediacyjnych, nawet do 60 tys. rocznie i w związku z tym wystosowało apel do prezesów wszystkich sądów rejonowych i okręgowych w Polsce o kierowanie do mediacji, jak największej liczby spraw gospodarczych. Według Prelegenta zwiększenie liczby spraw kierowanych do mediacji można osiągnąć również poprzez:

- natychmiastowe wdrożenie wewnątrz-sądowej procedury kierowania do mediacji określonej liczby zawisłych przed danym sądem sporów gospodarczych, np. 60%.
- wprowadzenie w ramach prowadzonej nowelizacji k.p.c. ustawowego obowiązku kierowania przez sędziego wszystkich spraw, posiadających zdatność ugodową do mediacji. Mediacja obligatoryjna spowodowałaby rozładowanie kongestii w polskich sądach gospodarczych, zakładając, że w ok. 50% spraw strony wyrażą zgodę na mediację, co jest warunkiem jej przeprowadzenia. W ostrożnej ocenie obecna liczba mediatorów gospodarczych oraz ich kwalifikacje zapewnią profesjonalne przeprowadzenie wszystkich mediacji nawet przy tak wysokiej liczbie skierowań.

Dodatkowo według Prelegenta, aby mediacja w Polsce mogła się rozwijać:

- Państwo powinno popierać mediację – imperatyw silnego i kompetentnego przywództwa (np.: Społeczna Rada ds. ADR przy Ministrze Sprawiedliwości). Państwo powinno pierwsze dawać przykład i stosować mediację w kontraktach podmiotów publicznych.
- Państwo powinno skutecznie promować mediację w społeczeństwie i wśród przedsiębiorców – Mediacja powinna stać się naturalnym, pierwszym wyborem obywatela,

przedsiębiorcy i prawnika w przypadku zaistnienia sporu. Takie wnioski płynęły chociażby z międzynarodowej konferencji na temat roli alternatywnych metod rozwiązywania sporów w poprawie dostępu do wymiaru sprawiedliwości Warsaw Pound Conference, która 31 marca 2017 r. odbyła się na Uniwersytecie Warszawskim i w której uczestniczyli przedstawiciele sędziów, mediatorów, przedsiębiorców i świata nauki.

- Prawnicy powinni odgrywać nową rolę w mediacji: powinni stać się bliskimi partnerami klienta w rozwiązywaniu sporów i w negocjacjach biznesowych (*deal-making*)
- świat nauki powinien stawiać na wysoki naukowy poziom mediacji, powinny być promowane akademickie programy rozwoju alternatywnych metod rozwiązywania sporów (*moot competition*) oraz budowa standardów i kodeksów dobrych praktyk w mediacji
- sędziowie powinni kierować do mediacji wszystkie sprawy, które w ich ocenie posiadają zdolność ugodową.

W czasie kolejnego wystąpienia ponownie zwrócono uwagę na liczbę skierowań do mediacji gospodarczej w Polsce. Po nikłym, ale stabilnym wzroście skierowań do mediacji w latach 2014-17, wskaźnik kierowania do mediacji w 2018 roku spadł. Zdaniem Prelegenta jest to nikłe wykorzystanie mediacji mimo m.in. ok. 37 mln. zł., które zainwestowano w tylko ważniejsze projekty promujące mediację w tym czasie, i również mimo kilkunastu ustaw i rozporządzeń wydanych, aby usprawnić mediację oraz tysiący godzin wolontariatu mediatorów (liczne dyżury w sądach i tylko 2017-18 ponad 4700 spotkań informacyjnych). Jednocześnie można jednak zauważyć, że w tej ok. 1/3 spraw, w których skierowane do mediacji strony zdecydują się do niej przystąpić, ok. 2/3 kończy się ugodą. Skuteczność mediacji jest, więc w opinii Prelegenta wysoka, a jednak mimo to skutek tych wszystkich działań promocyjnych wydaje się być kompletnie niewystarczający, albowiem skala stosowania mediacji jest nadal niezadowalająca. Konieczna jest więc kompletna zmiana działań i optyki: mediacja nie powinna być traktowana jako gorsza/wyjatkowa alternatywa, ale jako podstawowe i typowe działanie w przypadku zaistnienia sporu sądowego; generalnie wszystkie sprawy z terminem pierwszej rozprawy powyżej 2 miesięcy powinny być "domyślnie" kierowane do mediacji (w tym celu należałoby wprowadzić zmiany w oprogramowaniu, z którego korzystają sędziowie, aby system pytał sędziów od samego początku, czy chce skierować tę sprawę do mediacji), już bez analizowania ich „mediowalności” – miarą tego będzie po prostu zgoda Stron lub jej brak. To niekierowanie spraw do mediacji w opinii prelegenta powinno być uzasadniane. Nawet jeśli

nie będzie ugody - sprawa po mediacji jest szybciej sądzona, a dodatkowo nawet, jak nie dojdzie do ugody to kierując do mediacji przyzwyczajamy do niej strony i pełnomocników (kluczowe jest wysyłanie do mediacji po wyznaczeniu terminu - brak ryzyka/pretekstu przewlekłości, brak obaw o sumienność mediatora itd.), tym bardziej, że są do tego (nawet bez zmian legislacyjnych) podstawy prawne - zmieniony od 2016 art. 10 kpc poważnie traktowany jako zasada kodeksowa, zaś argumentami również prawo i praktyka włoska, przykłady praktyki amerykańskiej i niemieckiej, a nawet nowe regulacje Prawa Zamówień Publicznych .

W czasie dyskusji zauważono także, że mediacje karne oraz mediacje w postępowaniu z udziałem nieletnich to obszar wyjątkowo dobrze rokujący ugodowo, a jednak wykorzystanie tych mediacji spada, przełożenie ugody na zakończenie sprawy - wciąż jest niesatysfakcjonujące, szczególnie dla urzędu prokuratorskiego (brak możliwości umorzenia postępowania na podstawie ugody mediacyjnej), a wynagrodzenia mediatorów bardzo niskie co należy traktować jako duże zaniedbanie w tak istotnej kwestii, dzięki której pokrzywdzony zyskuje podmiotowość i miejsce w centrum postępowania (zamiast być przedmiotowo używanym w roli źródła dowodowego), a oskarżony/sprawca ma szansę (może jedyną) na skuteczną resocjalizację (czego dowodzą także nieliczne mediacje po wyroku prowadzone w Polsce).

Na zakończenie Panelu Dyrektorka CAM Koordynator r. pr. M. Miszkin-Wojciechowska podziękowała pani SSO Elżbiecie Wojtczuk, Koordynator ds. Mediacji w Sądzie Okręgowym w Siedlcach, za umożliwienie zorganizowania panelu, szczególnie, iż panel ten odbył się w dniu 17 października 2019, kiedy obchodzono Międzynarodowy Dzień Mediacji.

Dyrektorka CAM Koordynator przekazała zebranych również informację na temat inicjatywy „Mediujemy Spory”, którą rozpoczęła Konfederacja Lewiatan. Inicjatywa ta polega na zachęcaniu firm będących członkami Konfederacji Lewiatan do kierowania wszystkich swoich sporów do mediacji. Powodem zapoczątkowania tej inicjatywy było przekonanie, że wiele sporów komercyjnych, nawet tych, które już osiągnęły stan postępowania sądowego, mogłoby zostać rozwiązanych w drodze mediacji, jednakowoż istnieje naturalna obawa uczestników (a szczególnie pełnomocników stron), że wystąpienie z inicjatywą mediacji może zostać odebrane przez drugą stronę jako oznaka słabości. Stąd w ramach inicjatywy zachęca się przedsiębiorców do wprowadzenia zasady kierowania wszystkich spraw spornych do mediacji w ramach polityki firmy, nawet w sytuacji jeśli pełnomocnik uważa sprawę za oczywiście wygraną.